یک عکس، یک خاطره

کوستاگاوراس (چپ) در کنار ییلماز گونی (کارگردان ترکیه‌ای) و ویتوریو گاسمن (بازیگر ایتالیایی)- جشنواره فیلم کن ۱۹۸۲

هشتاد و هفت سال پیش در چنین روزی، برابر سیزدهم فوریه ۱۹۳۳ میلادی، کوستا گاوراس، کارگردان یونانی‌الاصل سینمای فرانسه به دنیا آمد. اصلی‌ترین دلیل شهرت گاوراس در دنیای سینما ساخت آثاری با پس‌زمینه سیاسی است. مشهورترین فیلم او «Z» سال ۱۹۶۹ میلادی برنده جایزه اسکار بهترین فیلم خارجی زبان شد. از مهم‌ترین آثار گاوراس می‌توان به «اعتراف» (۱۹۷۰)، «حکومت نظامی» (۱۹۷۳)، «گمشده» (۱۹۸۲)، «هاناک» (۱۹۸۳)، «جعبه موسیقی» (۱۹۸۹) و «آمین» (۲۰۰۳) اشاره کرد.

دژاوو

شاه عباس و نادرشاه، یک طالع و دو فرجام

[شهروند] در حد فاصل پایان دوران باستان تا آغاز تاریخ معاصر ایران یا به عبارت بهتر از ابتدای ایران پس از اسلام تا به قدرت رسیدن قاجارها، از بین همه سلسله‌ها و شاهانی که بر ایران فرمان راندند، دو نفر بیش از بقیه در مسیر تاریخ از واقعیت فاصله گرفتند و به راه افسانه رفتند؛ نخست شاه عباس یکم پنجمین پادشاه از دودمان صفوی و سپس نادرشاه افشار بنیان‌گذار سلسله افشاریه. مشخصه هر دو اینان آن بود که در برهه‌ای ایران را پس از یک دوره فترت و ضعف سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی مجددا به دوران اوج و اقتدار تاریخی بازگرداندند و خاطره امپراتوری‌های دوران باستان و پیش از اسلام را بار دیگر در اذهان زنده کردند. عجیب آنکه شیوه عمل و دستاوردهای این دو با وجود نزدیک به یک قرن فاصله زمانی از لحظه مرگ شاه عباس یکم تا بر تخت نشستن نادرشاه افشار بسیار شبیه به هم بود، با این تفاوت که سلطان صفوی بیش از چهار دهه بر سریر قدرت دوام آورد و سپس به مرگ طبیعی درگذشت، اما بنیان‌گذار افشاریه فقط ۱۲ سال توانست تاج پادشاهی را روی سر خود حفظ کند و درست در اوج قدرت و اقتدار به دست سرداران خود ترور شد.

دشمنان ایران در حد فاصل صفویه تا افشاریه

در دوران شاه عباس یکم شمال شرق ایران جولانگاه ازبک‌ها و غرب و شمال غرب نیز محل تاخت‌وتاز امپراتوری بزرگ عثمانی بود که درایت و اقتدار پنجمین حکمران صفوی این هر دو متجاوز را بر سر جای خود نشاند و دست تطاول‌شان را از ایران کوتاه کرد. عجیب آنکه در دوران نادر نیز خطر ازبک‌ها و عثمانی‌ها کماکان ادامه داشت، با این تفاوت که توسعه‌طلبی روس‌ها در شمال سرحدات ایران نیز به آن اضافه شده بود. در شبیه و نزدیک بودن طالع شاه عباس و نادرشاه به یکدیگر همین بس که هر دو آنان با عثمانی‌ها، ازبک‌ها و گورکانیان هند جنگیدند و در اغلب مصاف‌ها نیز پیروز از میدان نبرد خارج شدند. این میان اما اگر قرار باشد مصاف‌های دوران این دو پادشاه به لحاظ کیفیت و کمیت ارزیابی شود کفه ترازو به نفع بنیان‌گذار سلسله افشاریه سنگینی خواهد کرد، هرچند در بحث حکومت‌داری و اداره و آبادانی کشور احتمالا شاه عباس امتیاز بالاتری دریافت خواهد کرد چه آنکه او وارث حکومتی مستقر و دارای طول و عرض جغرافیایی و سیاسی مشخص بود، اما نادرشاه باید از نو ایران پاره‌پاره از حمله محمود افغان و کمرش شکسته زیر بار ملوک‌الطوایفی را سروسامان می‌داد که این کار به اندازه همه عمر حکومت او یعنی ۱۲ سال تمام وقت برد و شهریار افشار که با زین اسب بیش از تخت حکومت آشنایی و انس داشت، فرصت آبادکردن ایران را نیافت.

گذر از رود «سِند» برای تنبیه نوادگان تیمور

شاه عباس هیچ گاه به آن صورت در قامت یک پادشاه جهانگشا ظاهر نشد و همه توان نظامی خود را صرف حفظ حدود و سرحدات ایران کرد. اما نادرشاه در این فقره خاص آنقدرها شبیه سلف صفوی‌اش نبود و اگر در نظرش لازم می‌نمود، حتی برای گذشتن از رودخانه‌ای خروشان چون «سِند» نیز تردید به خود راه نمی‌داد که نداد و جنگ مشهور کرنال که در سالروز فرجام آن قرار داریم، بهترین مثال بر این ادعاست. ۲۸۱ سال پیش در چنین روزی، برابر سیزدهم فوریه ۱۷۳۹ میلادی، سپاهیان ایران به فرماندهی نادرشاه افشار موفق شدند لشکر پرشمار محمدشاه دوازدهمین حکمران از سلسله گورکانیان هند را درهم بشکنند و شهر دهلی را به تصرف خود درآورند. زمینه لشکرکشی نادر استنکاف محمدشاه از تحویل دادن یاغیان افغان بود که تحت حمایت امپراتوری گورکانی به تجهیز سپاه و سلاح برای حمله به مرزهای شرقی ایران مشغول بودند. نادر در این لشکرکشی با ۱۰۰ هزار سرباز برای مصاف با سپاه ۳۰۰ هزار نفری محمدشاه عازم هندوستان شد و یکی از بزرگترین پیروزهای نظامی ایران از دوران میانه تا ابتدای تاریخ معاصر را رقم زد. نادر چون قصد ضمیمه‌کردن هند به خاک ایران را نداشت، پس از پیروزی ترجیح داد حکومت گورکانیان بر این سرزمین با محمدشاه ادامه یابد، اما برای اینکه یاد و خاطره ایرانیان از ذهن این همسایه متمرد پاک نشود، با تحصیل غنایمی که ارزش آن را معادل ۱۰ سال مالیات ایران در آن زمان برآورد کرده‌اند، خاک هند را ترک کرد.

منبع: «نادر پسر شمشیر» نشر دنیای کتاب

طرحی از نبرد کرنال بر روی یک قالی ایرانی

تاریخ‌نگار

صدوسی و هفت سال پیش در چنین روزی، برابر سیزدهم فوریه ۱۸۸۳ میلادی، **ویلهلم ریشارد واگنر** آهنگساز و موسیقیدان شهیر آلمانی در شهرونیز درگذشت. شهرت واگنر بیش از هر چیز به خاطر اُپراهایش است. ابداعات واگنر در حوزه موسیقی کلاسیک تأثیر زیادی بر آهنگسازان بعد از او داشت تا جایی که او را در دنیای موسیقی ادامه‌دهنده راه لودویگ فان بتهوون لقب داده‌اند. واگنر از دوستان نزدیک فردریش نیچه فیلسوف شهیر آلمانی بود اما پس از چندی رابطه‌شان به کدورت انجامید.

صدوهفده سال پیش در چنین روزی، برابر سیزدهم فوریه ۱۹۰۳ میلادی، **ژرژ سیمنون**، نویسنده برجسته بلژیکی و از قله‌های ادبیات پلیسی در شهر لیژ بلژیک به دنیا آمد. سیمنون در دهه ۳۰ میلادی در میان غول‌های انگلیسی و آمریکایی ادبیات جنایی همچون آگاتا کریستی، جان لوکاره، آرتور کانن دویل، دشیل همت، ریموند چندلر، جیمز کین، گراهام گرین، پاتریشیا های اسمیت، یان فلمینگ، پی دی جیمز سر برآورد و شهره شد. «کمیسر مگره» یکی از مشهورترین کاراکترهای پهنه ادبیات پلیسی جهان مخلوق این نویسنده بلژیکی است.

معما

تحفه مجرمان انگلیسی برای بومیان استرالیا

دوازده سال پیش در چنین روزی، برابر سیزدهم فوریه ۲۰۰۸ میلادی، کوین راد، رهبر حزب کارگر و نخست‌وزیر وقت استرالیا به دلیل اجرای سیاست جداسازی از بومیان این کشور عذرخواهی کرد. برای ما و بسیاری از مردم جهان که استرالیا را بیش از هر چیز با کوالاها، کانگوروها و این اواخر آتش‌سوزی آخرالزمانی‌اش می‌شناسیم، واژگانی چون «بومیان استرالیا» و «سیاست جداسازی» شاید معنی چندانی نداشته باشد. شاید ندانید اما بومی‌های استرالیا بر اساس اعلام نتایج برخی تحقیقات ژنتیکی از جمله قدیمی‌ترین جوامع انسانی حال حاضر دنیا به شمار می‌روند و باز با این حال در کشوری پیشرفته و غرق در دموکراسی چون استرالیا هنوز جایگاه واقعی خود را آن‌طور که باید و شاید نیافته‌اند. ۱۸ سال پس از اینکه استرالیا را جیمز کوک، سیاح شهیر انگلیسی کشف کرد، کاپیتان آرتور فیلیپ بریتانیایی و افرادش پا روی خاک این سرزمین گذاشتند تا استرالیایی‌ها به یاد بیست و ششم ژانویه ۱۷۸۸ میلادی هر سال در این تاریخ به جشن و پایکوبی بپردازند. اغلب استرالیایی‌هایی که هر سال بیست و ششم ژانویه شجاعت این افراد را برای به جان خریدن رنج سفری ۹ ماهه گرامی می‌دارند یا نمی‌دانند یا نمی‌خواهند به یاد بیاورند که دوسوم سرنشینان کشتی کاپیتان فیلیپ و همراهانش را جانیان و مجرمان انگلیسی تشکیل می‌دادند که محاکم بریتانیا رأی به اخراج آنها از خاک این کشور داده بودند. اعتراف به این حقیقت که سنگ جامعه فعلی استرالیا بیش از دو قرن پیش با مجرمان انگلیسی و ایرلندی رانده‌شده از وطن بنا شده است، امروز چندان خوشایند ساکنان این کشور نیست، اما وقتی رفتار غیرانسانی تازه‌واردهای ساکن این مهاجرنشین با بومیان استرالیا را مرور می‌کنیم، تازه می‌فهمیم آبشخور ددمنشی فوق را در کجا باید جست‌وجو کرد. اما وقتی از سیاست «جداسازی» -که نخست‌وزیر وقت استرالیا را به علت اجرای آن اسلافش مجبور به عذرخواهی کردند- صحبت به میان می‌آید، دقیقا منظور چیست؟ در ابتدای قرن بیستم میلادی دولت استرالیا با اعمال این سیاست، شمار زیادی از کودکان بومی این کشور را به جبر از خانواده‌های خود جدا کرد و سرپرستی آنان را به قیم‌های سفیدپوست سپرد. بهانه دولت وقت استرالیا برای اعمال این سیاست فقدان صلاحیت بومی‌ها برای تربیت فرزندان‌شان بود و این کودکان با هدایت مبلغان مسیحی در کمپ‌ها، یتیم‌خانه‌ها و آنهایی که کمی خوش‌شانس‌تر بودند، در خانه‌های سفیدپوستان اسکان داده شدند. سیاست جداسازی از سال ۱۹۱۵ تا ۱۹۵۹ میلادی با شدت و ضعف اجرا شد و به شکلی موثر بافت جمعیتی بومیان این کشور را تحت تأثیر قرار داد.

کشف بار الکتریکی اجسام توسط توماس ادیسون (۱۸۸۴ میلادی)

جدول

شماره ۱۹۱۰

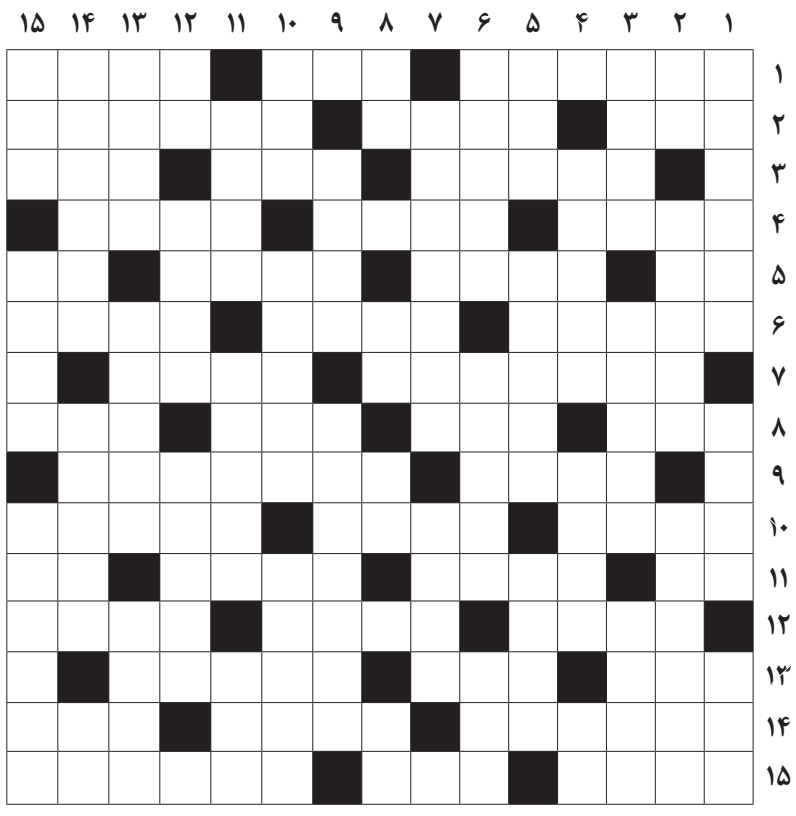

افقی: ۱- انسان کم توقع- عزیز پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها- جدید ۲- رقیب ایران باستان- تنگه‌ای که دریای سیاه را به دریای مرمره پیوند می‌دهد- روغنی نفتی که در ترکیب داروها و روغن‌های طبی کاربرد دارد ۳- تنیسور بنام اسپانیایی- پایتخت سوییس- جواب مثبت ۴- شهری در استان زنجان- تأثیرگذار- شریکی ندارد ۵- مرز ناتمام- دربند- کشوری در دامنه هیمالیا- ویتامین انعقاد خون ۶- نوعی برنج مرغوب- دم بریده- شریک زندگی ۷- آرشیو- سلول جنسی ۸- آواز پنهانی دل در حالت ترس و نگرانی- از نام‌های انسان در قرآن- از حروف انگلیسی- رگ گردن ۹- حشره گزنده- حرکتی در کشتی ۱۰- صدای خنده بلند- لانه پرندگان شکاری- چراغ تک‌شعله پایه‌دار ۱۱- رود آرام- بازار سرمایه- پرخور- قدم یك‌پا ۱۲- مرزه- خدای هندوان- اندیشیدن ۱۳- اهلی- انگشت بزرگ دست و پا- ضرب شمشیر ۱۴- غیردیجیتال- نام چندتن از پادشاهان انگلیسی- خمیازه ۱۵- از بخش‌های اوستا- نوعی پخت برنج- از گل‌های خوشبو

عمودی: ۱- دستورکار- کاکلی- عقیده انتخاباتی ۲- از اقمار مشتری- مساوی- انقلاب علمی و صنعتی اروپا که از ایتالیا آغاز شد ۳- نام مادر پیامبر اسلام- خبر دروغ- کشور مسقط ۴- زبان و خط اشکانی- نزدیکی- نت میانی ۵- بنده- کشیدنش در اماکن عمومی ممنوع است- پایتخت لهستان ۶- اسم‌ها- محل ذخیره کالا- فنی در کشتی ۷- شهر باستانی ایتالیا که به عنوان مهد معماری و هنر از آن یاد می‌شود- شادمانی ۸- جفت ماده- حرف فقدان- بازی محلی- تکرار حرفی ۹- نفت دریای شمال- ماده مغذی میوه‌ها و سبزیجات ۱۰- خورشید- وسیله رسم دایره- انرژی حاصل از سوختن مواد غذایی ۱۱- ضمیر اشاره جمع- کلبه اسکیموها- نهی شاعرانه از آمدن ۱۲- پایان‌نامه- الهام گرفته- از شهرهای کریمه ۱۳- ابزار- آماسیده- نام قدیم ویتنام ۱۴- فتوکپی خشک- گواهینامه پایان تحصیلات متوسطه- عدد ماه ۱۵- گوارا- پایین بازو- عنوان سلاطین مغول ایران
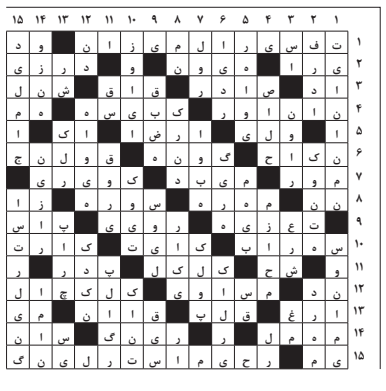
حل جدول شماره ۱۹۰۹